

Ратко Марковић*

Војислав Коштуница, *Одбрана Косова*,
друго допуњено издање, СКЗ, Београд 2009, стр. 294.

Пред нама је друго издање *Одбране Косова*, штампано тек неки месец после првог. Од првог се разликује утолико што је у њему проширен ауторов предговор, што садржи ауторово обраћање на скупу посвећеном десетогодишњици НАТО агресије на Србију и што су обухваћена излагања Матије Бећковића, Милована Данојлића, Косте Чавошког, Слободана Самарџића, Синише Ковачевића и Славенка Терзића посвећена првом издању. Књига је зборник ауторових обраћања (укупно их је 33) домаћим (најчешће Народној скупштини) и међународним телима (најчешће Савету безбедности УН) поводом последњег круга преговора о будућем статусу Косова и поводом једностраног проглашења његове независности, дакле у времену од непуне три године (2005–2008). По свом карактеру, она је ауторско дело и историјски документ истовремено.

Питање статуса Косова или, језиком Резолуције 1244 Савета безбедности УН речено, садржине „суштинске аутономије“ за Косово, отворило се 1999. стављањем Косова под цивилну и војну управу УН. Тиме је једно унутрашње уставно питање постало међународно. Сви претходни покушаји да се оно реши у Србији пропали су, пошто је албанска већина на Косову одбијала да у њима учествује без посредовања међународне заједнице, стављајући тако до знања да Косово не сматра делом Србије.

Ток и исход тих преговора једно је непреболно разочарање у међународну заједницу и у међународно право. Ти преговори били су „привид преговора“, вајни преговори, јер они то нису били ни

* Аутор је редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду

стварно, ни суштински. Отпочети су, па потом и окончани, а да услови за њихов почетак и крај нису били испуњени. За почетак је недостајало претходно испуњење „стандарда“ који се тичу људских права и основних слобода, пре свега Срба и других неалбанаца на Косову, које је формулисала Контакт група крајем 2003, а после их одобрио Савет безбедности. Испуњење тих стандарда требало је да буде услов за отпочињање преговора о будућем статусу Косова, што је било изражено у геслу „стандарди пре статуса“. Пошто се испуњење „стандарда“ није ни назирало, учињен је заокрет, у том смислу што су преговори отпочети, без обзира на то што „стандарди“ нису били испуњени. С њиховим испуњењем, речено је, наставило би се, паралелно с преговорима, што је било изражено у геслу „стандарди и статус“, да би у току преговора испуњење „стандарда“ као захтев потпуно изостало, а основно питање постало „статус без испуњења и минималних стандарда“ (стр. 68). Штавише, током преговора којима је руководила Тројка предлог је био да се пређе на постстатусна питања, на питања добросуседских и партнерских односа Србије и Косова, као да је реч о две самосталне државе (поднео га је Волфганг Ишингер).

За крај овако отпочетих преговора недостајало је обострано прихваћено компромисно решење. Држећи се текста Резолуције 1244, то решење требало је да утврди модел „суштинске самоуправе за Косово“. Уместо тога, специјални изасланик за преговоре Генералног секретара УН наметнуо је свој план решења за Косово, заснован на преговарачком захтеву само једне стране у преговорима, оне албанске, који се сводио само на једну по себи одређену реч – независност. Тако је захтев једне преговарачке стране усвојен у целини, а друге одбачен, опет у целини.

Као и преговори, и посредници у њима били су вајни посредници. Изузев Русије, у оквиру Контакт групе и касније Тројке, они су били заступници једне стране, оне албанске, иза које су биле САД и НАТО. Ахтисари је, нескривено био заступник САД и НАТО, а не међународни посредник. Због тога ти вајни посредници нису ни тежили компромисном, него су прибегли наметнутом решењу, које је уз то још било и противправно. Кад је Србија и Црна Гора (назив тадашње државне заједнице) пристала на преговоре пре него што су за то сазрели услови, захтев је био да оквир и мандат за тражење решења буду „начела и норме међународног права и универзалне вредности демократског поретка“ (стр. 32). Реч је о нормама *ius cogens*, које обавезују све чланице међународне заједнице, на којима се она заснива и функционише. Конкретизован на питање Косова, тај став значи да се решење за његов положај мора тражити у оквиру међународно признате државе Србија и Црна Гора (од средине 2006. Србије), а да модел тог решења треба да буде суш-

тинска аутономија, „при чему легитимни интереси Албанаца у тој покрајини остају неприкосновени“ (стр. 34). Тај модел био је сугерисан још у Резолуцији Савета безбедности од 1998 (бр. 1160). Преговорима је, значи, требало да се демократски и споразумно утврди конкретна садржина суштинске аутономије. Уместо свега тога, преговори су вођени као да је реч о правно празном простору, јер су игнорисани Повеља УН, Хелсиншки завршни акт, Резолуција 1244, да не спомињемо унутрашње право државе о чијој се територији одлучивало, пре свега њен устав. Другим речима, прибегло се правном насиљу. Само тако је било могуће да се противно вољи Србије промене њене међународно признате границе, што је једнако отимању дела њене територије. Резултат тог правног насиља је предложена лажна држава Косово. Оваквом противправном предлогу дато је цинично оправдање – да је Косово јединствен случај, па да се зато на њега не може односити темељно начело међународноправног поретка о неповредивости територијалног интегритета и суверенитета држава. Бранећи се у својим јавним иступањима аргументима од оваквог омаловажавања права, аутор брани не само Косово, него и идеју владавине права. Он на примеру Косова показује шта бива кад огољени интереси добију снагу закона, кад се сила стави испред и изнад права, уместо да буде иза њега и под њим. У случају Косова дошло је, како је аутор у књизи о Косову која је претходила овој (*Између силе и права – косовски записи*, Београд – Ваљево – Србиње, 2000) рекао, до „свемоћи силе и немоћи права“, погажена су начела која је слободољубиви свет мукотрпно изграђивао после Другог светског рата не би ли читаво човечанство уживало благодети мира и слободе.

По већ испробаном маниру конференција о Косову, ни овога пута није било, сведочи аутор, сем безначајних изузетака, директних разговора између две делегације. У суштини то су били, наводи он, преговори између српске делегације и представника западних земаља, оличених у тиму посредника, који се постављао као неприкривени заштитник тобож косовских а, у ствари, интереса тих земаља. Јер, откад се косовско питање интернационализовало, нескривени циљ свих бројних преговора о Косову био је како да се САД и НАТО дочепају косовске територије, а не да се пронађе подношљив *modus vivendi* различитих националних заједница (Срба и националних мањина) које живе на Косову. Централна личност оваквих преговора мора зато бити јака, ауторитарна, која било неформално било формално њима управља. Обично је то робусна, енергична личност која држи све konce у својим рукама, а не држи при том много до демократске процедуре, него „сече“ ствари чим оне крену током који не води унапред одређеном исходу. У Рамбујеу је та личност била Мадлен Олбрајт, а у Бечу Марти Ахтисари. Неком чудном коинциденцијом

њих двоје су не само по преговарачком „стилу“, него и физички личили једно на друго.

Преговори под руководством Мартија Ахтисарија готово да су пресликали обележја преговора (разговора) у Рамбујеу под руководством Тројке (Хил-Мајорски-Петрич), фебруара 1999. То је још једна потврда закључка да се, кад је реч о Косову, међународна заједница, оличена у САД и ЕУ, према Србији поставља увек исто – и када је у њој, према њеној процени, „аутократски“ и „демократски“ режим.

Књига је драгоцен историјски извор не само због тога што је у њој аутентично приказана „методологија“ последњих преговора о Косову пред једнострано проглашење његове независности, него и због тога што је у њој аутентично и компетентно приказан и коментарисан предлог српске делегације о суштинској аутономији за Косово (Платформа државног преговарачког тима). Те странице у књизи најбоље су оповргавање тврдње да је „суштинска аутономија“ празна реч и флоскула, чему је нарочито допринело њено свођење од стране појединих српских политичара на политички ефектну, али садржински празну крилатицу „више од аутономије мање од независности“. Из Коштуничиног приказа види се да је реч о једном садржајном и целовитом плану који узима за основу посебности косовских прилика.

Суштинска (проширена) аутономија је средње решење између два крајња избора – уобичајене, стандардне територијалне аутономије по узору на европске државе с таквим обликом државног уређења и независности (пуне или надгледане, свеједно). То је аутономија с довољним бројем самосталних надлежности, снабдевена још институционалним механизмима за њихово делотворно обављање и заштићена ауторитетом међународне заједнице, оличене у међународном споразуму у којем би била утврђена и међународном присуству, којим би било надгледано њено спровођење. Кад је реч о надлежности, суштинска аутономија подразумева пуну надлежност Покрајине и ограничену надлежност државе. Србија би у Покрајини имала надлежност у међународним односима (она је носилац међународног суверенитета на читавој својој територији), првенствено у спољној политици и контроли граница. Држава би задржала и одређени број заштитних функција – у области основних права, верског и културног наслеђа, као и посебних царинско-инспекцијских послова. Покрајина би била демилитаризована, тако да отпадају функције Србије у области одбране на територији Покрајине. Но, сврха поделе надлежности између државе и Покрајине није да доведе до стварања два потпуно одвојена паралелна система власти и управљања. Да би се то избегло, уставом Србије би се утврдиле области сарадње ради отклањања препрека слободном кретању људи,

робе, капитала и услуга. Утврдили би се и посебни облици сарадње у појединим областима, као што су банкарство и платни промет, пореска политика, инфраструктурни систем и комуникације (стр. 80–82). Инструменти за остваривање надлежности Покрајине били би самостална законодавна, извршна и судска власт, чије би вршиоце слободно бирали грађани Покрајине.

Како се види, у основи суштинске аутономије је компромисно решење које истовремено и подједнако уважава како државне и националне интересе Србије, тако и виталне интересе косовских Албанаца. Компромисна формула требало би да изрази и садржи равнотежу обостраних интереса, а састојала би се у томе да Србија сачува државни суверенитет и територијални интегритет, а да косовски Албанци добију свој систем аутономне власти помоћу којег би управљали својим животима и својом будућности (стр. 198).

Суштинска аутономија има и један додатни елемент – она треба да обухвата и начине спровођења аутономије за српски народ. Српска делегација је ушла у политичке преговоре ради остварења два циља „који су до те мере међусобно прожети да заправо представљају један целовит циљ: то су опстанак Косова и Метохије у Србији и опстанак српског народа на Косову и Метохији“ (стр. 53). У циљу заштите Срба и припадника других неалбанских националних заједница, скупштина Покрајине имала би унапред одређен загарантован број посланика из редова припадника српског народа и других неалбанских националних заједница. Кад је реч о скупштинским одлукама које се тичу виталних интереса српске заједнице, укључив и доношење покрајинских закона, таква одлука би се могла донети тек ако за њу гласа већина посланика српског народа.

План суштинске аутономије предвиђа да Покрајина преко својих органа успоставља међународну сарадњу са државама, регионима и међународним организацијама, уколико за такве односе није неопходан међународни субјективитет, у области својих уставних надлежности. У плану се још истиче да је за Србију потпуно прихватљиво „да УН надгледају спровођење и испуњавање суштинске аутономије Косова и Метохије унутар Србије“ (стр. 131).

Аутор овде даје важну напомену. Србија је током преговора изразила спремност да, ако то буде било потребно, одмах допуни свој предлог о суштинској аутономији „све до непрелазне границе задирања у суверенитет и територијални интегритет Србије“ (стр. 168). „Једина граница суштинске аутономије за остваривање права косовских Албанаца постављена је тамо где би почело рушење Србије стварањем нове државе на њеној територији“ (стр. 172).

Посебност свих међународних скупова, конференција, разговора, преговора и сл. о Косову је у томе што се њихов завршетак уна-

пред зна, чак и пре њиховог почетка – он ће бити увек, зависно од стања у којем је косовско питање, у интересу косовских Албанаца. Тако је било и у овим преговорима, о којима сведочи аутор као њихов учесник. Ахтисари је предложио независну државу Косово под старатељством САД и ЕУ, пошто је претходно 1999. Косово стављано под привремену цивилну и војну управу УН. Такав предлог није произишао из преговора две стране, него је уважио и изразио интерес једне од две стране, оне албанске, на коју је стао Ахтисари. Предлог предвиђа да се једнострано прекроје међународно признате границе Србије тако што би на делу њене територије албанска национална мањина, у непосредном суседству већ постојеће албанске државе, створила још једну, нову албанску државу. Пошто део међународне заједнице стварање нове државе образлаже и правом народа на самоопредељење, логично се поставља питање који је народ на Косову носилац тог права. То може бити само албанска национална мањина која је бројчана већина на Косову, јер је флоскула о „народу Косова“ празна химера, пошто тако нешто као компактна и хомогена социјална категорија не постоји у стварности Косова. А то онда значи само једно – да албански народ ствара још једну националну државу. Читава та правна акробација у Ахтисаријевом плану треба да прикрије оно што се суштински дешава – отцепљење Косова од Србије и његово присаједињење Албанији. Тобожња мултиетничка и мултикултурална држава Косово има само један смисао – да опсени простоту. Доказ да је Ахтисари стао на једну страну је чињеница „да је Србија овај план без остатка одбацила, а албанска страна беспоговорно прихватила“ (стр. 129).

Ахтисаријев план је план за распарчавање Србије, за отимање њене територије. И то које? Оне са које је потекла српска нација, и њена држава, која је престоница вере и културе Србије. Косово је, вели аутор, „уграђено у најдубље темеље српске државе“, оно је „збирно име за наше национално биће, културу, веру, за нашу историју и нашу будућност“ (стр. 154). Иза Ахтисаријевог плана стоји аргумент силе и право јачег. Овакво наметање решења једној сувереној држави, чланици УН, исто је што и правно насиље. И баш због тога што је насиље, оно се никада не може претворити у право. Ово правно насиље правдало се и тиме што се независношћу Косова спречава сасвим извесно физичко насиље на Косову. Албанци би, истицао је Ахтисари, прибегли масовном насиљу уколико Косово не добије независност. „Оваква врста аргумената – вели аутор – не би заслуживала коментар да смо макар једном од међународне заједнице чули јасну поруку да ове претње не само што не могу бити награђене давањем државе, већ да ће бити најстроже санкционисане“ (стр. 180).

Постоји још један разлог због којег је Ахтисаријев план онакав какав је. Ни он нема везе с правом. О њему је аутор говорио у свом обраћању Савету безбедности УН на седници од 19. децембра 2007. на којој је разматран извештај Тројке: „Досадашњи преговори били су вођени у сенци изричитог обећања косовским Албанцима да ће добити независно Косово. То и ништа друго главни је разлог неуспеха досадашњих преговора. Тврдим да би, да таквог претходног обећања није било, исход био другачији, као што сам убеђен да ће, ако таквих обећања опет не буде, нови преговори уродити плодом и у релативно кратком року довести до компромисног решења“ (стр. 205).

Када Ахтисаријев план није прошао у Савету безбедности, привремени органи Косова су једнострано прогласили независност Косова. Тај чин био је резултат комбинације физичког и правног насиља. Опомињуће речи аутора, тада председника Владе Србије, председницима влада држава чланица Европске уније уочи тог чина остале су без одјека: „У овом тренутку може се учинити да је жртва најављеног нелегалног чина само једна земља, али права истина гласи да је најозбиљнија жртва сам међународни поредак“ (стр. 218). Оба ова насиља изведена су уз пресудну помоћ споља. С обзиром на то да је и долепотписани 1999. био, у својству шефа државне делегације Србије на преговорима с косовским Албанцима у Рамбујеу и Паризу, у прилици да господаре косовске кризе посматра изблиза, он може да потврди да је аутор у *Одбрани Косова* рекао целу истину о тренутном „расплету“ косовске кризе.

А та, потресна истина о независном Косову је следећа. Стварни творци независности Косова нису косовски Албанци него земље старе западне демократије предвођене Америком. Аутор који је завршни ток косовске кризе гледао својим очима и слушао учеснике у њој својим ушима наводи: „Идеју о једностраној независности Косова заступали су и бранили амерички и британски амбасадори, са аутентичном борбеношћу и жаром којим се бране само властити интереси“ (стр. 211). Косовски Албанци су били само инструментализовани ради остваривања војнобезбедносних интереса САД. Америка је свесно жртвовала „државне и националне интересе Србије и животне интересе косовских Албанаца, само да би направила квазидржавну творевину у којој би НАТО пакт био, како то пише у Анексу 11 Ахтисаријевог плана, ‘коначан орган’ власти у ‘независном Косову’ (стр. 211). И даље: „Једнострано проглашење лажне државе под старатељством САД и ЕУ, представља завршни чин политике силе која је започета агресијом и безумним бомбардовањем Србије, а потом настављена доласком НАТО трупа на Косово и Метохију. Никада се као данас 17. фебруара није јасније показала истина зашто је Србија дивљачки разарана под НАТО бомбама. Пра-

ви темељ лажне државе Косово чине бомбе којима је НАТО рушио Србију“ (стр. 227). А онда следе за актере о којима аутор говори најубитачнији, у књизи ударни пасажии: „Сурова агресија која је започела у вечерњим сатима 24. марта 1999. године показала је своје право лице 17. фебруара 2008. Тада је у присуству НАТО трупа на Косову проглашена независност једне лажне државе. – Србија памти и никада не сме да заборави праву истину да су 24. март и 17. фебруар један дан у календару српске историје. Србија памти и никада не сме да заборави да је НАТО право име за независност Косова, и да се на делу територије Србије прво физичким, а затим и правним насиљем, отимачином и крађом, покушава да успостави права НАТО држава“ (стр. 241). „Они који су пре десет година донели одлуку да наспру на Србију (мисли се на НАТО агресију на Србију од 1999, прим. Р.М.) и на међународноправни поредак били су уверени да ће бујицом свакодневно понављаних лажи успети да прикрију свој прави циљ, а то је да се геостратешки и војно усидре на Косову у свом походу на Исток. Памтимо да су говорили о хуманитарној, а не војној интервенцији, о рату који заправо то није, о рату који је заправо – мир“ (стр. 242–243).

Садржина читаве ове књиге може се свести на две речи које су њен наслов – она је, једноставно, *Одбрана Косова*. Она је сведочанство о политичкој и дипломатској битки Војислава Коштунице као председника српске владе за Косово. Косовску битку он води убојитим оружјем – казивањем истине о Косову и раскринкавањем лажи о Косову. Истина је да је НАТО бомбардовање Србије било из освајачких, а лаж је да је то учињено из хуманитарних разлога (заштита косовских Албанаца). Истина је да је српска државна делегација понудила заокружен модел „суштинске аутономије“ за Косово, а лаж је да је она током преговора знала само шта неће, а не и шта хоће. Истина је да се први пут после више од пола века једној држави, чланици УН насилно и противправно отима део њене територије, а лаж је да је Косово јединствен случај, па да се због тога на њега не може односити темељно начело међународног поретка о неповредивости територијалног интегритета и суверенитета држава. Истина је да је једнострано проглашење независности класичан акт сецесије једне националне мањине која као нација већ има своју матичну државу, а лаж је да је ту реч о самоопредељењу непостојећег косовског народа. Истина је да је независност Косова у интересу САД и НАТО, а не косовских Албанаца, поготово она никако није у интересу целог становништва Косова. Истина је да до преговора о Косову никада није дошло, да су преговори били само маска за унапред припремљено решење за Косово, а лаж је да је предложено решење исход преговора.

Да би се истина о Косову употпунила, потребно је рећи још неколико „допуњујућих“ истина, које аутор није могао да саопшти пошто његова књига није системска студија о Косову, него збирка његових говора и обраћања јавности у време кад је аутор био председник Владе Србије и непосредно после тога. Ево тих истина. Проблем независности Косова је отворен Уставом СФРЈ од 1974, који је био правни модел за растурање, а не за конституисање Југославије као федералне државе. Према том моделу, Југославија је, кад за то сазру међународни услови, требало да се распадне на осам независних држава, колико је у њој било „конститутивних елемената“ (њених конституенса). Политички, економски, међународни услови за то су се слагали деценију и по, а онда је „план“ био поремећен 1989, амандманима на Устав Србије, којима је омогућено да Србија као држава профункционише на целој својој територији која обухвата и две аутономне покрајине, које образују федерацију као и републике. Због тога је Бадентерова комисија 1991. морала да прогласи растурање Југославије само на шест независних држава, а не на осам како је првобитно било замишљено. А онда су косовски Албанци кренули у рушење уставног поретка Србије свим средствима, укључив и својом „ослободилачком војском“.

Да спречи крвопролиће, интервенисала је „међународна заједница“ организовањем 1999. конференције у Рамбујеу. Пошто је српска делегација прочитала замку одложене независности Косова у понуђеном споразуму у Рамбујеу и зато одбила да га потпише, уследила је бесомучна агресија НАТО на Србију. Њен циљ је био да се до независности Косова дође силом, и то обилазним путем – најпре потискивањем државе Србије са Косова, иако уз формално очување њеног територијалног интегритета, стављањем Косова под привремену цивилну и војну управу УН. Србију је најпре требало лишити државног суверенитета на Косову, па кад дође време за то одузети јој и територију на којој је њена покрајина Косово. Тај провизоријум није могао да траје бесконачно, а о покушајима изласка из њега сведочи књига Војислава Коштунице. Ахтисаријев план само је легализација разбојничког бомбардовања Србије 1999. и санкционисање стања њиме створеним – коначан је закључак те књиге.

Књига В. Коштунице је потврда колико његовог родољубља толико и његовог високог политичког и професионалног морала. Говорима и обраћањима јавности скупљеним у њој, Војислав Коштуница је пробудио многе савести и довео у питање интегритет и ауторитет многих важних појединаца, држава и међународних тела. Његови говори у Савету безбедности УН ставили су чланице тог тела пред јасне моралне дилеме кад им је предочено да је њихова одлука о положају Косова судбоносна колико за Србију толико и за

Уједињене нације. Та одлука ставља на пробу ауторитет Уједињених нација и може довести у питање смисао њиховог даљег постојања. *Одбрана Косова* Војислава Коштунице је подвиг достојан јунака прве косовске битке – Милоша Обилића. Милош је тада убио турског султана Мурата, али Косово тиме није спасао. Војислав Коштуница је убио серију лажи о Косову и смело и снажно казао истину о њему, а да тиме ни он није спасао Косово. Али ће зато он, као и Милош, у долазећем времену бити подстицај и надахнуће у биткама за Косово које, у овом или оном облику, предстоје будућим генерацијама српског народа.